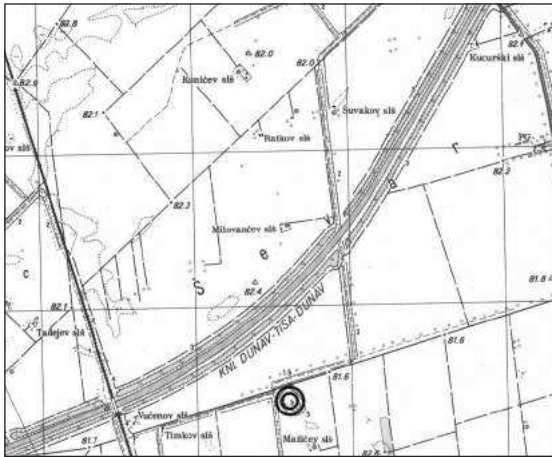

ИСТРАЖИВАЊА КАСНОЛАТЕНСКОГ НАСЕЉА ЧАРНОК КОД БАЧКОГ ДОБРОГ ПОЉА

Марија Јовановић, Музеј Војводине, Нови Сад

Кључне речи: касни латен, Скордисци, Римљани, насеље, објекти, пећи, житарице, средишња Бачка, Врбас, Дунав

Заштитно-систематска археолошка ископавања на локалитету Чарнок код Бачког Доброг Поља, током 2006. године била су усмерена на истраживања грађевинских и других објеката откривених у сондама XIX, XXIII, XXIV,¹ као и у сонди XXV.

У сонди XIX/1997 настављено је истраживање укопаног објекта који се налазио поред куће 7/1997. Већи правоугаони објекат, са благо заобљеним угловима, лежао је у правцу исток-запад, паралелно са кућом 7/1997. У западном делу, у доњим слојевима, нађени су фрагменти fine латенске керамике рађене на витлу. То су углавном били делови већих посуда типа питоса, затим фрагменти здела и посуда у облику лонца. Уломци керамике били су измешани са деловима изгореле земље, односно кућног лепа. Сачувани комади кућног лепа су масивни, са отиском трске или прућа, веома горели и највероватније потичу од надземног објекта – куће 7/1997. Осим тога, на западној страни објекта откривена је и знатна концентрација угљенисаног дрвета, односно остаци дасака и делови дрвених стубова, као и земљано проширење (испуст), који су придржавали надстрешницу или поклопац изнад објекта. На источној страни објекта налазила се већа количина угљенисаног проса и пепела. Иначе, у овом делу било је знатно мање керамике. Правоугаони објекат са заобљеним дном, димензија 2,15 x 1,30 m, дубине око једног метра, становници куће 7/1997 користили су као оставу (или силос) за чување зрнасте хране.

У сонди XXIII/2003 радови су извођени у северном делу, у зони где су нађени ос-

таци минијатурних пећи. Очувана ложишта ових пећи елипсастог су облика, малих димензија, пречника око 30 cm. Испред „уста“ неких пећи постојала су узвишења – платформе, које су коришћене за одлагање посуда. Минијатурне пећи биле су сазидане у последњем стамбеном хоризонту насеља у Чарноку. Пећи су биле постављене изнад обрушеног дела објекта из старијег стамбеног хоризонта. У Чарноку су стамбени хоризонти били раздвојени нивелационим слојем црне земље. Овај вид нивелисања терена карактеристичан је, за сада, у утврђеном насељу Чарнок, и то у зони са грађевинским објектима (Јовановић 1994: 120).

У овој кампањи завршено је истраживање сонде XXIV/2005, која је била постављена уз североисточни профил сонде XIX/1997. Истражен је надземни објекат – кућа са подницом пећи. У североисточном углу објекта нађени су остаци потковичасте пећи на банку. Јама у источном делу сонде била је испуњена фрагментима латенске керамике, гаром, пепелом и ситним комадима кућног лепа. У северном делу сонде, ближе земљаном насипу, а у працу северног зида куће 7/1997, откривено је више „стубова“ чија испуна је веома необична. Осим фрагмената латенске керамике, дно стуба било је испуњено и слојем квалитетне барске глине.

У сонди XXV/2005, током 2006. године истраживање је било усмерено на зоне са мањим пећима уз земљани бедем, као и на централни простор у коме се налазе остаци зарушеног стамбеног хоризонта. Наиме, у непосредној близини земљаног насипа откривени су остаци више минијатурних пећи, постављених у низу паралелно са насипом. Једна од њих потпуно је очувана, док су

Карта – Положај локалитета

Map – Site location

Слика 1 – Чарнок, Бачко Добро Поље

Figure 1 – Čarnok site

Слика 2 – Кућа 7 са силосом

Figure 2 – House 7 and silo

Слика 3 – Сонда 23: минијатурне пећи

Figure 3 – Trench 23 – miniature furnaces

друге две веома оштећене, тј. очувани су само делови елипсастиг ложишта. У овој кампањи пећи су делимично истражене. Унутар и око њих налажени су фрагменти латенске керамике који припадају огњишним посудама, односно лонцима (Јовановић 1994: 128, Т.ИИ/4).

Осим тога, уз јужни профил сонде XXV/2005, у зони са надземним објектима откривени су остаци потковичасте пећи, тј. делови засвођене калоте и подница. У непосредној близини, на нешто нижем нивоу, нађени су остаци још две кружне поднице пећи, које потичу из старијег стамбеног хоризонта насеља.

У средишњем делу сонде XXV/2005, у зони са зарушеним шутом, налазили су се остаци још две пећи мањих димензија. Једна је имала делимично очувану калоту. Поред

оштећеног објекта нађен је део бронзане наруквице са отвореним крајевима.

Минијатурне пећи у унутрашњем делу утврђеног насеља у Чарноку, у сондама XXIII/2003 и XXV/2005, и то у више нивоа (као у сонди XXV/2005), без сумње указују на постојање „радних четврти“ у којима су обављани одређени послови, у овом случају везани за сакупљање и дистрибуцију зрнасте хране, попут јечма, пшенице и проса (Медовић 2006: 41, 42).

Фрагменти латенске керамике, као што су делови већих посуда типа питос, затим лонаца, здела са S профилисаним ободом и псеудокантароса, имају аналогије у археолошком материјалу са Гомолаве код Хртковаца (Јовановић и Јовановић 1988) и могу хронолошки да се одреде у Гомолава VI b фазу.

Слика 4 – Сонда 25: квадратне пећи

Figure 4 – Trench 25 – square furnaces

За минијатурне пећи разног облика из сонди XXIII и XXV још увек нема аналогија, осим за потковичасте пећи (Јовановић и Јовановић 1988: 94).

Археолошка ископавања на локалитету Чарнок код Бачког Доброг Поља, обављена током 2006. године, допунила су знања о Келтима на левој обали Дунава током протоисторијског и историјског раздобља. Истраживања показују да утврђена насеља у Бачкој нису била војни центри, већ су искључиво коришћена као сабирни пунктови

за прикупљање и чување житарица, њихову прераду и даљу дистрибуцију ван територије коју су запоседали Скордисци. Захваљујући њима Скордисци су набављали полусировине неопходне у свакодневном животу, попут соли, сребра, бакра и прерађевина од гвожђа. Доласком Римљана у Подунавље током I века нове ере, насеља на левој обали Дунава, међу њима и Чарнок, нису се угасила већ су у њима и даље произвођене, прикупљане и дистрибуиране житарице и други пољопривредни производи.

¹ Сонде XIX, XXIII, XXIV налазе се у низу и представљају целину.

RESULTS OF ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS ON A LATE LA TENE SETTLEMENT OF ČARNOK NEAR BAČKO DOBRO POLJE

Marija Jovanović, Museum of Vojvodina, Novi Sad

The remains of a fortified late La Tene settlement of Čarnok are located in the central part of the fertile plains of Bačka, in the area of Bačko Dobro Polje. Earthen ramparts, ellipsoid in shape 190x130 meters long are located on the Southern slopes of Telečka heights. Geographic position of Čarnok is very beneficial due to its location between two Panonian Rivers – Crna Bara in the North and Jegrička in the South. The site itself lies above the 45° of Northern geographic latitude, in Vrbas Municipality.

The fortified settlement with earthen ramparts preserved to a height of approximately 3

meters can be attributed to the tribe of Scordisci, based on the analysis of pottery discovered. Chronologically it can be placed towards the end of the 2nd or the beginning of the 1st century B.C. This is the time frame when Celts, i.e. Scordisci (situated in Srem during the last three centuries B.C.) instigated by the Roman incursion towards the Danube, cross over onto the left bank of the Danube and permanently settle this region. Numerous Celtic settlements, both fortified and open registered in the South part of the fertile Bačka plains; between Rivers Tisa and Danube confirm this presumption.

Библиографија

Jovanović, M. 1986. Čarnok, Titov Vrbas, keltsko utvrđenje. *Arheološki pregled* 25: 33.

Јовановић, М. 1994. Келтско утврђење Чарнок код Врбаса. у: *Културе гвозденог доба југословенског Подунавља*. Београд: 119 – 130.

Jovanović M. i Jovanović B. 1988.

Јовановић, М. и Станојевић Н. 1987. Титов Врбас. у: *Шестстотина година града*, Нови Сад.

Medović, A. 2006. Arheobotaničke analize četiri korpe ječma i jedne korpe prosa sa Čarnoka. *Рад Музеја Војводине* 47/48: 41–52.